THE HEBREW JOURNAL

דער אידישער זשורנאל

H. Winberg, Pres. & Gen. Mgr.

The Only Daily Jewish Newspaper In The Province of Ontario.

PUBLISHED BY

CANADIAN JEWISH PUBLISHING Co. Ltd.

251—253 Queen Street West Telephone Adelaide 3067

Subscription Rates $6 PER YEAR, $3.50 SIX MONTHS

Single Copy — 3 cents

Entered as Second Class Mail Matter at C. P. O. Toronto Ont. January 22nd 1913

א קאמעדיע וואס ווערט קאמיש

אין מאנטרעאל האט זיך אנגעהויבען דער פראצעס פונ'ם קאטוילי־שען גלח דעלארס. וועלכער ווערט אנגעקלאגט אין ערמרדען זיין שטיף ברודער, אונטער זעהר דראמאטישע אומשטענדען, מיט עטליכע יאהר צוריק. דער גלח איז־פראקלאמירט געווארען פאר א משוגע'נעם, און ער איז אין א משוגעים־אנשטאלט אוזעקגעשיקט געווארען. די רעגירונג איז אבער מיט'ן ארטייל ניט געכליבען צופרידען, און דער גלח ווערט א דרי־טען מאל צום משפט געשטעלט.

דער פראצעס פון גלח דעלארס האט שוין ניט איינמאל דעם שלאף פון די קוויבעקער פאליטיקער צושטערט. מ'האט פארשפרייט א קלאנג, אז אימיצער פון די פראווינציעלע פאליטיקער איז אין דעם פראצעס פאר־מישט. דער משפט איז געווען א שליסעל פאר שטורמדיגע דעבאטען אין השערות. און מ'האט זיך אין דער פרעסע פון לאנד גאנץ ווייט אין ברייט ווייגען דעם מתוכח געווען.

דער ענין דעלארס איז ארויס פון די איינגע פראווינציעלע גרענ־צען און איז געווארען א לאנדס־ענין. מ'האט וועגען דעם פראצעס גע־דרוקט לאנגע באריכטען אין קוויבעק, אזוי גוט ווי אין ברייטש קאלומ־ביא, אין מאנטאבא, אזוי גוט ווי אין נאוא סקאשיא. דער ערשטער פרא־צעס האט נאך געקאנט אויסגעטייטשט ווערען פאר א באווייז, אז דער גלח וועט ווען־ניט־אין צו דער תלוה געשיקט ווערען. אזוי גיך אבער ווי מ'האט דעם ערשטען אורטייל מבטל געווען אין מ'האט א נייעם משפט איינגעארדענט. האט מען שוין געקאנט זעהן באשיינפערליך, אז עפעס איז ניט מיט אלעמען, — אז דער פאראורטיילטער וועט שוין צום טויט ניט פאראורטיילט ווערען.

מ'דארף אויף קיינעם קיין חשדים ניט ווארפען. קלאהר איז אבער, אז דער פראצעס פון גלח דעלארס איז איינער פון יענע פארשלעפטע און כראגרישע פראצעסען. וואס מוזען זיך ענדיגען מיט גארנישט. אן עהנלי־כער פראצעס איז מיט א יאהר אבצעהן צורוק פארגעקומען אין די פאר־איינגטע־שטאאטען. דארט האט מען גע'משפט דעם פיטסבורגער מיליי־אנער הערי טאו פאר ערמרדען א געוויסען ארבייטער סטיפען וויט. דער מערדער איז עטליכע מאל גע'משפט געווארען און עטליכע מאל האט מען ארויסגעטראגען אן ארטייל, אז ער איז משוגע. און מ'האט איהם אין א משוגעים־אנשטאלט איינגעשפארט.

די ערשטע צוויי פראצעסען פון גלח דעלארס האבען איינגעשלונ־גען גרויסע איצרות. עס איז ניט אפגעפרעגט, אז די פראצעסען האבען אפגעקאסט שווערע צעהנדליגער טויזענטער דאלאר. דער דריטער פרא־צעס וועט מסתמא אויך אפקאסטען אוצרות. די געלדער זענען פאלקס־געלדער. דער פשוט'ער בירגער, דער זייטיגער מענש פון גאס, — ער צאהלט פאר אלע גרויסע אויסגאבען פון אלע פראצעסען, און ער וועט אויך מוזען דעקען די הוצאות פון די דריי דעלארס־פראצעסען.

אזן ער ווערט טראגיש און קאמיש. עס ווערט אומטיגלאך אויף דער נשמה, ווען מ'זעהט ווי אזוי א פראצעס ווערט פארוואנדעלט אין א שטיק פילם. אין א קאמישער געשיכטע. איינמאל פאר אלע מאל, — עס מוז באשטימט ווערען: איז דער גלח קלאהר, אדער משוגע? אויב ער איז קלאהר און אויב ער האט זיין טאט מיט ישוב־הדעת דורכגעפיהרט, איז נוטא קיין אורזאך פארוואס ער זאל זיך פון א שטראף ארויסדרעהען; אויב אבער עס איז טאקע א פאקט, אז ער איז משוגע, — איז צו וואס דארף מען פטר'ן אומזיסטעגעלדער, כדי צו פיהרען פראצעסען און די וועלט אויפרודערען?

מ'קעמפט שוין ווידער פאר מאכט

אין רוים ווערט איצט אויסגעקעמפט א קאמף פאר מאכט אויף די ימים. דארט איז איצט א שאך־צוג פון גרויסע און קלענערע מלוכות ווער וועמען מנצח זיין אויפ'ן געביט פון פארשטארקען די מאכט אויף די וואסערען. דארט רעדט מען וועגען גרויסע און קליינע פלאטען, וועגען צושטערער און ים־מאנסטערס ווי אין די אלטע צייטען פון פאר דער מלחמה.

ערשט גאר ניט לאנג האט מען אין וואשינגטאן באשלאסען צו צו־ברעכען קריגס־שיפען און פאריכטען דעם אזוי־גערופענעם מאכט־באַ־לאנץ. די "פאריכטונגס" פאליטיק פון יהז'ן איז געווען דער שטרייט־פונקט פון די פארהאנדלונגען. מ'האט דארט עפעס געגעבען; מ'האט אימיצען געוואלט טרעפען. עס איז ניט שווער געווען צו טרעפען וועמען מ'ציעלט אויף די היהנער־אויגען אנצוטרעטען. עגגלאנד איז די גרעסטע ים־מאכט אין דער וועלט. האט די אמעריקאנער מאכט ניט גע־קאנט ליידען פארוואס עגגלאנד איז צופיעל שטארק, און זי האט געהייסען איהר טויפס־מיניסטער צו ארויסווערפען זיין באריומטע "סקרעפ"־פאליטיק וועגען דער פאריכטונג פון די קריגס־שיפען.

איצט האמפערט מען זיך ווידער אין רוים וועגען שיפען. שפאניע איז שוין באציטענס ארויסגעטראטען פון דער פלאט־קאנפערענץ. זי פאר־דערט מעהר שיפען ווי מ'ערלויבט איהר. זי וויל זיך באוואהרען קעגען די רויב־פויגלען, קעגען די גרויסע מלוכות פון דער וועלט. אמת, שפאניע איז א קליין מדינה'לע לגבי די גרויסע בערען. אבער א פלאט וויל זי פונקט אזוי גוט ווי די אנדערע מדינות, וואס פארמאגען גרויסע מאגענס און שארפע אפעטיטען.

עס איז א גרויסע פראגע צי אימיצער וועט זיך צו שפאניע'ס שטים צוהערען. שפאניע איז עהנליכע קלענערע לענדער ווי שפאניע זענען ניט געווען געווארען קיין רוים צו דיקטירען, אדער זייער מיינונג אויף די גרויסע מלוכות צו ארויפצווינגען. דיקטירען דארט דער ענג־לענדער, דער אמעריקאנער, דער איטאליענער און דער פראנצויז. זיי זע־נען די באלעבאטים פון דער סיטואציע און זיי וועלען זייער מיינונג אויף די קלענערע "פיש" ארויפצווינגען.

זעהן קאן מען אבער באצייטענס, אז קיין נייעס איז מען ניט איסען צו אויפטאן. די פלאט־קאנפערענץ אונטערשיידט זיך אזוי ווייניג פון דער וואשינגטאנער קאנפערענץ און פון דער גענואר קאנפערענץ, אז עס דוכט זיך ווי זיי וואלטען פון איין שטיק דיפלאמאטיע אויסגעגאסען געווארען; עס ווידערהאלט זיך די אלטע און אייביג־נייע פראגע וועגען דעם באלאנץ פון מאכט, וועגען דעם אויסגלייך פון די מיליטערישע און פלאט־כחות צווישען פעלקער. וועגען דעם פארפלוכטען באלאנץ פון מאכט דער פארשטארבענער וואידרא ווילסאן ניט איין פייערליכע דעקלאראציע אויף דער וועלט ארויסגעלאזען.

דער מצב האט זיך אבער ניט געענדערט אויף א האהר. דער וואגען שטעהט נאך דארט, וואו ווילסאן האט איהם איבערגעלאזען, בעת ער איז געווען דער הויפט־רעדנער אויף די שלום־קאנפערענצען אין פראנקרייך.

ניט איין ברוך וועט נאך צווישען פעלקער אין לענדער ארויסגעדר־פען ווערען איידער מען וועט איינשטעלען דעם מאכט־באלאנץ אין איידער מען וועט אויספיהרען, אז גרויסע פעלקער זאלען ניט האלטען דעם גורל פון קלענערע פעלקער און לענדער אין זייערע הענט. די צוזאמענפאהרען און די קאנפערענצען שלינגען איין פיעל מעהרער צייט אין ענערגיע אייר־דער די רעזולטאטען באדעכטיגען. עס איז א שאד וואס מען ארבייט אומ־ווישט אויף זאכען, וואס געהען צוריק אנשטאדט צו געהן פאראויס.

די אידישע איינוואנדערונג אין ארגענטינא

די ארגענטינישע אימיגראציע פאליסי; — ווי אזוי די אידען ארדנען זיך איין; — פילאנטראפיע וואס וויל טון א טובה און טוט א רעה.

פון רוד לאמאנאסאו.

ארגענטינא, דאס לאנד, וועמענ'ס קאנסטיטוציע פארפליכטעט די רעגירונג צו טון אלץ וואס איז מעגליך צו סטימו־רען די איינוואנדערונג, חויבט אן צו ווע־רען א לאנד מיט באגרענצונגען פאר אי־מיגראציע. סימפטאמען פאר באגרענע־צונגען האבען זיך נאך באוויזען פאר דער וועלט מלחמה. שוין דאן האט די רעגי־רונג, נאכאמענדיג נארד־אמעריקא ארויס־געגעבען רעקרעטען לויט וועלכע עס איז פארבאטען געווארען דאס אריינקומען אין לאנד פון עלעמענטען מיט אנשטע־ליגע קראנקהייטען, ניט קיין ארבייטס־פעהיגע און סתם אונפראדוקטיווע. די רעוואלוציע אין אייראפא נאך דער מלחמה, און איבערהויפט דער סאוויע־טישער רעזשים אין רוסלאנד און זיינע אפפלאנגען אין אלע אנדערע לענדער האבען געפיהרט, אז אויך ארגענטינא זאל שווערער מאכען דאס אריינוואנדערונג, באגרענצען עס מיט דער, וויזע סיסטעם אין אנדערע פארמאליטעטען און דאקו־מענטען. איצט ווערט די איינוואנדערונג נאך מעהר באגרענצט, און שוין ניט בלויז צוליעב פאליטישע טעמים נאר חויפטזעכליך צוליעב עקאנאמישע סבות. צום וועגינסטען אזוי ניט אין דער אנ־ריקולטור מיינסטער אין זיינעם א מע'ר מאראדים צום פראיעקט פאר דער אי־מיגראציאנס באגרענצונג.

אין א צירקולאר וואס די הויפט דיר־עקציע פאר איינוואנדערונג האט צוגע־שיקט צו אלע ארגענטינער קאנסולען, ווערט אונטערשטראכען אז חיז דאס אב־טיג געבען אויף דער פולער ריכטיגקייט אין פארמעלער פינקטליכקייט פון די דאר־קומענטען, וואס די עמיגראנטען מוזען האבען פון די לענאלע אנערקענונג מאכט אראנאנען, דארפען אויך די קאנסולען אפ־דערען יעדע פערזאן, וואס זיל פאהרען קיין ארגענטינא אין בלייבען אין די שטעט. אין צירקולאר זאגט זיך, אז די קאנסולען ווערט פאראר־דענט ניט צו מאַ־כען קיין שום פראפאגאנדע פאר עמי־גראציע קיין ארגענטינא (פריהער פלע־גען עס די קאנסולען יא טון); 2) אז די מעהר געוואוינשענע איינוואנדערונג פאר ארגענטינא זענען די אפער בויערישע עלעמענטען, וואס זאלען זיך באשעפטי־גען מיט ערד ארבייט אין פיה־צוכט. און 3) אז עס איז פולשטענדיג פארבאטען דאס אריינקומען אין לאנד פאר אזעלכע, וואס באציען פיזישע אדער גייסטיגע מעהלערען.

מען מוז ציגעבען אז די אימיגראַ־ציע, וואס פארבלייבט אין די שטעדט, אדער בעסער געוואנט אין דער הויפט שטאדט בוענאס איירעס, איז ניט פון די גרויסע ברכות פאר'ן לאנד. אינדוס־טריעל איז ארגענטינא אויך ניט אזוי פיעל ענטוויקעלט אז זי זאל קאנען אריינגענעהמען אין איינוואנדערונג פון פיעל עהנדליכער טויזענדער מאנסליך אין די שטעדט. דאס לאנד ליידט פון א כראַ־ניישער ארבייטס־לאזיקייט אין אלע עק־זיסטירענדע אינדוסטריעלע אפטייל־נגען. דער נעלט קורס איז צוליעב אימפאר־שפענדליכע סבות געפאלען, אין דער פארשטארקט נאך מעהר די שווערקייט פונ'ם לעבען. און עס איז פארשטענד־ליך וואהרס די אימיגראציאנס בעאמטע זענען ניט צופריהדען פון אן אימיגראַ־ציע אין אינוואנדערונג פאר'ן לאנד.

אין דער צייט ווען פון די הויפט אימיגראנטען גרופען זענען: איטאליע־נער, שפאניער, דייטשען און ענגלענ־דייטשען געהען כמעט אלע אין די ווענינ־ער אלטע ארט, ווען דער כאַ־פיטאליזם האט אנגעהויבען צו ווערען אין לאנד, ווען דער אינדוסטריעלער אנטוויקלונג